

דף הבית הצימרים היין קבוצות חנות צור קשר

ישראל פרקר מסייר ביקבי הנגב וביקב של חוות הבודדים כרמי עבדת

חזרה לארכיון

כ-200,000 חקלאים גרו בנגב בתקופה קדומה

ישראל פרקר

יש לנו כמה ארצות בארצנו הקטנה. כך אני נוהג תמיד לספר לאורחי מחו"ל כשאני לוקח אותם לסיורים בארץ. יוצאים צפונה מת"א, הנמצאת במישור החוף החולי, השטוח, ואחרי כשעה אנו כבר מטפסים במעלה הרי הגליל כשמסביב עצי חורש ירוקים. נסיעה של שעה דרומה מביאה אותנו לנגב, שם נוף קדומים הררי וצחיח, אדמת לים מדברית וצמחיה מינימלית.

יום שישי אחד, בשלהי שנת 2003 הצטרפנו לאנשי מועדון חובבי היין "אשכול". 35 תושבי קיבוצים ומושבים מצפון הנגב המתכנסים מדי פעם לפעילויות, הרצאות של חיים גן מ"איש הענבים", וטיולים בנושאי היין. הם מגיעים מבאר שבע, עומר, מיתר, אופקים, דקל, יבול, ניר יצחק, צאלים, ניר עוז ומגן.

כאן מתחיל בעצם סיפורנו הפעם. זהו סיפור השזור בהסטוריה ארוכת שנים של פעילות בנגב. הרשו לי לעצום עיניים למספר דקות, לכבות רדיו וטלביזיה ולחזור אחורה כ-2000 שנה:

התקופה הנבטית-רומית-ביזנטית - 300 לפנה"ס עד 640 - לסה"נ.

הנבטים התאפיינו בעיקר גידול מקנה והובלת שיירות סחר חוצות מדבר, והם הותירו אחריהם עדויות ארכיאולוגיות או היסטוריות מעטות ביותר.

אפשר להניח כי התבליט הגיאוגרפי ותפוצת מקורות המים המעטים במרחב הנגב מיסודו בו, זה מאות שנים, אתרי חניית לילה של שיירות הסחר, שמקורות מים אלה שירתו אותן ואת מגדלי המקנה. אפשר היה לראות בחניוני העדרים והשיירות האלה את גרעיני יישובי הקבע אשר החלו להתגבש באותה תקופה תוך כדי פיתוח הדרגתי של חקלאות-נגר בגיאיות, ענפי מלאכה, שירותים ועוד.

היקפה של חקלאות זו מוערכת בכ-40,000 - דונם שטח מושקה במי-נגר, שזרמו מכ-2,000,000 - דונם מדרונות ורמות. חקלאות גיאיות זו, שראשיתה כנראה בתקופת הברזל ואולי אף קודם, הגיעה בתקופה הנבטית-רומית-ביזנטית לשיא התפתחותה.

רוב רובן של החוות החקלאיות שהוקמו אז מוקמו במתאם טופוגרפי מובהק לאורך קווי איסוף המים בגיאיות, העקרונות הבולטים שעל-פיהן נבנו חוות אלו הם סיכור, תיעול וטרסות על המדרונות. הסכרים נבנו לרוחב הגיאיות בניצב לכיוון הזרימה של מי-הנגר, במרחק של כמה עשרות מטרים זה מזה. הם נבנו בניה מסותת סיתות גס, והוגבהו בהדרגה עם עליית פני הקרקע שנאצרה בחלקות ההשקיה. תעלות המדרון הותוו באלכסון מתון כדי להחיש את זרימת מי-הנגר מן המדרונות אל חלקות העיבוד, על מנת להגביר ככל האפשר את תרומתם. הטרסות האטו את זרימת המים ואפשרו להם להיספג באדמה ולא לסחוף אדמה בדרכם המואצת קדימה. על הטרסות גודלו גידולי השדה וניטעו גפנים ועצי

פרי. הייתה זו חקלאות-שלחין מובהקת, אשר יצרה ברשת גיאיות זו אקלים ים-תיכוני שאפשר לחקלאי הנגב לגדל חיטה, שעורה, קטניות, גפן, תאנה, זית, שקד, תמר ועוד. עד כה נתגלו תשע גיתות לדריכת ענבים וייצור יין באזור: ארבע בעבדת, שלוש בשבטה ושתיים בחלוצה. מיקומן מעיד על כך שבסביבות הערים גדלו יותר כרמים ובוסתני-פרי ובקצות הפריפריה החקלאית גידלו בעיקר תבואות חורף. אחד הסימנים הבולטים של החקלאות הזאת שנשארו עד היום הן חלקות המדרון אשר על-פניהן בנויות תלוליות אבן קטנות, שאותן זיהה ותיאר לראשונה הנוסע הבריטי פאלמר בשנת 1870, בעת ביקורו באזור. תפוצתן היא בעיקר בקרבת הערים.

"קשה היה להעלות על הדעת, כי באדמה צחיחה ושוממה זו גדלו אי-פעם עצים או גפנים, והנה באה המסורת הערבית לעזרתנו". כך כתבו החוקרים. הבדואים המקומיים מכנים תלוליות אלו בשם תולילאת אל-ענב (תלי הענבים), או רוג'ום אל-כרום (גלי הכרמים), והם שקשרו אותן לגידול גפנים. מכיוון שהגפן נוטה לרבוץ ולהסתרח על פני האדמה, יכול לקרות שסריגיה נלפתים סביב הגזע וחונקים אותו, וכמו כן הענבים השרויים על הקרקע עלולים להירקב מהר יותר. כנראה שתפקידם של גלי האבנים, בהיעדר עצים בנגב, היה 'להגביה' את הגפן. אפשר לומר שזאת שיטת ההדליה הראשונה של גפנים בשילוב שיטה קדומה לחיפוי הקרקע. ערמות האבנים שמרו על הרטיבות שהצטברה באדמה מתחתן. התחממותם המהירה של גלי האבן ביום, והתקררותם המהירה בלילה, הגבירו את שכבת הטל השכיחה בנגב. רטיבות זו נספגה באדמת הכרמים והגיעה לשורשי הגפנים הצמאים השתולים במדבר הצחיח, שהמים הם מצרך יקר בו.

שיירת הגמלים (סליחה, הייתה זו שיירת המכוניות, חזרתי לשנת 2003, התעוררתי מחלום עתיק, ססגוני ומיוחד...) הארוכה, נסעה על כביש האספלט לכיוון דרום. הוביל אותנו יהושע גיגי, שהקים את "מועדון אשכול" יחד עם ליטו וזאביק. אם הנבטים החליטו שכדאי וטוב לגדל גפנים בנגב, והגיתות שלהם יצרו אלפי ליטר יין בשנה, אין סיבה שגם כיום זה לא יעשה. יצאנו לבקר את אזורי גידול הענבים בנגב.

מספר ק"מ לפני מצפה רמון, סמוך לבית הספר לקצינים, נמצא כרמו האורגני של אמציה שועלי. במקום נפתח שולחן שכוסה במפה, עליו סודרו בקבוקי יין אורגני והכוסיות מולאו בין האדום. צמאים היו החברה לאחר נסיעה לא קצרה בנוף המדברי החד גוני. אמציה תפס את הפיקוד וסיפר על מפעלו החקלאי המיוחד. כרם אורגני, 120 דונם, באמצע כלום. את הענבים מספק אמציה ליקבי ברקן.

הכרם ניטע ב-1997 בגובה 760 מטר. הוגשה בקשה על השטח לוועדה במשרד החקלאות. לאחר תהליך מהיר ועזרת האנשים המתאימים, אושרה הבקשה. תוך חודשיים וחצי הוקם הכרם. השתילים נאספו מכל הארץ. הייתה בתחילה חלקה ניסיונית של 10 זנים. המים במקום הם בעיה קשה. משרד הבריאות לא אישר להשקות כל ימי השנה במי קולחין מטוהרים. ניתן אישור להשקות בחורף במי קולחין ובקיץ במים שפירים מהמוביל הארצי. כך יובטח שהענבים עצמם יקבלו רק מים שפירים בעת גדילתם. לכרם מיכסת מים מאושרת שאסור לעבור אותה, דבר המונע הגדלת השטח בשלב זה. מדי שנה, בחורף, יורד במקום שלג.

היין השנה הוא אורגני לחלוטין סיפר אמציה. הוא יקבל את חותמת טוב השדה. משתמשים במקום רק בחומרים לא סיסטמיים נגד עשבים ונעשה חיפוי קרקע ע"י קרטונים וניירות כסף. החיפוי לא מאפשר לעשבים, יונקי המים, לצמוח וכן שומר על הלחות מפני אידוי. התרסיס נגד מזיקים וקימחון מכיל חומרים טבעיים, תמציות עץ

התה, אקליפטוס ונענע בתוספת עוד חומרים. הוא מאושר ע"י ארגון הבינלאומי לחקלאות אורגנית. משלמים הרבה עבור הפיקוח האורגני. הפיקוח של חברת אגריאור הוא מאוד הדוק. יש מספר דרגות של יין אורגני. יש יין שרק גודל בכרם אורגני, ויש כזה שנעשה כולו בתהליך אורגני.

על מנת שהיין יהיה אורגני לגמרי צריכה להיות ביקב מחלקה נפרדת לחלוטין שתטפל ביין עם חומרים ושיטות ייחודיות. הפקחים בודקים את הכמויות של הענבים היוצאות מהכרם כדי שלא יוסיפו ביקב ענבים ממקור אחר. ביין אורגני לא מכניסים גופרית בתהליך התסיסה כדי לדכא שמרים טבעיים אלא משתמשים רק בשמרים טבעיים. לייננים עצמם זה מוקש די גדול, מפני שיכולים להידבק בפטריות המשפיעות על טעם היין. לא תמיד כדאי מבחינה כלכלית לייצר יין אורגני מושלם ולכן מציינים על הבקבוק – "גודל בכרם אורגני". ביקב נעשה היין עם שאר היינות. אמציה מקווה שתוך 3-4 שנים יוקם במקום יקב שייצר יינות אורגנים לחלוטין. טעמנו יינות מקברנה סוביניון ומקברנה פרנק. (קברנה פרנק היה פעם בארץ בכמויות גדולות אך הוא לאט לאט נעלם. והוא נשאר כיין המשמש כתוספת ליינות אחרים. יש לו טעם מיוחד מאוד דומיננטי ומשתמשים בו ב- 4 עד 5 אחוזים). טעמנו גם פינו נואר מבציר ידני.

בכרם גם נטועים זני שרדונה ומוסקט קנלי. כ-50,000 בקבוקים מיוצרים בשנה מענבי הכרם. בעתיד יש תוכניות לטעת עוד 135 דונם.

עבודה ציונית מיוחדת במינה ודי ייחודית, עושה אמציה שועלי סמוך למצפה רמון.

עולים למכונות וחוזרים קצת צפונה. מול עבדת יורדים מהכביש שמאלה ומגיעים לחוות בודדים, "כרמי עבדת". חלפנו דרך עשרים וארבע דונמים של כרמי קברנה סוביניון ומרלו. איל יזרעאל, חלוץ נוסף, כבר מחכה לנו. אנו אחריו מטפסים בין סלעים לראש ההר המשקיף על חוותו. לרגע חששנו שזה טיול למיטיבי לכת, אך המאמץ והטיפוס המייגעים הסתיימו במהרה למזלנו, והיה כדאי.

בראש ההר על סלעי הגיר הטבעי המבורזלים וכהים מריכוזי תחמוצות ברזל, התגלו לעיננו ציורי אבן קדומים של בעלי חיים. גם ציור אווירון שציירו הבדואים היו שם. במקום מפוזרים אבני צור שהגיעו מאזור נחל חברים ע"י האנשים הקדמונים, בעזרתם נחקקו הציורים על הסלעים.

חוות כרמי עבדת יושבת בגבולות חווה ביזנטית נבטית קדומה שגידלו בה ענבים ליין לפני 1500 2000 שנה. כאן צמחו הגפנים ואת היין עשו בגיתות הגדולות שבעבדת. באזור הייתה תעשיית יין קדומה מאוד ענפה. קיימת, כאמור, הערכה שרוב החוות סביב עבדת גידלו ענבים ליין. ב"חוות עבדת" נשתל הכרם על שרידי כרם קדום שהיה על טרסות בתחתית אגן הניקוז. איל יזרעאל סיפר לנו שכל אזור הנגב מלא בשרידי חוות ביזנטיות עתיקות. בעבר רוב הנגב היה ירוק. חוקרים מעריכים שהיו בנגב בין 150 ל-200 אלף חקלאים. דרך הבשמים העתיקה עברה כאן. גמלים הובילו סחורות מתימן לעזה. לכל אורך הדרך קמו התיישבויות לשרת אותם ואז הוקמה גם התיישבות חקלאית בקצב עצום. השיירות בחזרה מעזה לתימן וערב הסעודית לקחו את היין והמוצרים החקלאיים האחרים מהחוות דרומה. היו אלה שישים ימי תנועה לכל כיוון. בתקופה המוסלמית הנגב חזר לשיממונו.

בשנים האחרונות החל האזור לפרוח שוב. מדינת ישראל, רשות שמורות הטבע ומשרד החקלאות איתרו את הנקודות הראויות להקמת חוות בודדים חקלאיות. המועצה האזורית רמת הנגב והסוכנות הקימו ועדות ועשו מיונים למתאימים. המאושרים שהתקבלו התחברו לנקודת שטח והקימו נקודות יישוב קטנות ובודדות. מפסגת ההר ניראה מסביב נוף בראשית

מדהים. הרים גבוהים מסביב וביניהם קניונים עמוקים מלאי סלעים ואבנים. הליקופטר שחג מלמעלה הזכיר לנו שאנו בעצם נמצאים בתחילת המאה ה-21.

ירדנו מההר והתיישבנו סביב שולחן ארוך בסוכה הממוקמת בין בניני החווה. על השולחן היו מוכנים כבר בקבוקי יינות שהוכנו מענבי המקום. בלנד של 75% קברנה ו25% מרלו. היין שונה מיינות אחרים. טעמו מיוחד, בעל חומציות נמוכה.

אין כמעט מקום בעולם שמגדלים גפנים במדבר. אמר איל. האדמה במקום לא מלוחה, והיא בעלת חתך טוב ומתאים לגידול גפנים. יין בשני מסלולים מיוצר מענבי חוות עבדת. כ9,000 בקבוקים ייוצרו השנה. הענבים שגדלו בגפנים השתוללות על המדרון הופרדו מהענבים שגדלו בואדי. על המדרון ענבים קטנים יותר וכמוהו גם היבול. קיים הבדל בין היינות. מאוד מעניין. מסלול היין הראשון הוא של יקבי ברקן שקונים את רוב היבול. על הבקבוקים מופיעות תוויות של ברקן.

במסלול שני מיוצר היין ע"י יובל בן שושן מקיבוץ ברור חיל. הכוונה היא כמובן, להקים בעתיד במקום יקב קטן שייצר את היין מענבי המקום. יובל כבר מלמד את איל את מלאכת עשיית היין. אהבנו את היינות המיוצרים מענבי הכרם המקומי.

היין שייצר יובל תסס 10 ימים. כמות הטאנינים גבוהה יחסית. היין שהה כ7 חודשים בחבית לא חדשה כי יש מספיק טאנינים מהשדרות והקליפות. נערכו 3 שפיות. כדי לא לקבל טעם חזק של עץ. רמת החומצה נמוכה בגלל החום. יובל החליט לא להוסיף חומצה. בברקן כן הוסיפו חומצה, והיין יהיה גם יותר זמן בחביות ביקב. זהו היין מיועד לשלוש שנים ולא יין ארוך טווח. הסביר איל.

איל הוא בן מושב אביגדור, צלם תעשייה ופרסום במקצועו. על השולחן מלא כוסיות היין הועמס האוכל שהביאו אנשי "אשכול" (אולי יותר נכון נשות "אשכול"), סלטים רבים ומגוונים, גבינות, עוגות, לחמים טריים, עוגיות פריכות שניראה שנאפו השכם בבוקר. חינגה רצינית. ובפינה על גזיה, בתוך סיר אלומיניום (שהזכיר לי קצת את הקומזיצים בפלמ"ח) רתח קפה שחור מהביל ומדיף ריח טוב. בדיחות וסיפורים מבדחים הוקפצו מכל עבר מעורבים בויכוחים בענייני יין. אירה נעימה שררה במקום. חבורה מלוכדת הם אנשי "אשכול" שהיין הוא נושאם המשותף.

עולים שוב למכוניות חולפים על פני שדה בוקר בדרכנו צפונה. ושוב כרם ליד הדרך הראשית ושלט גדול, "בית היין". הגענו לחוות הבודדים של משה והילדה זהר "חוות שדה בוקר". במרכז החווה מבנה גדול דמויי חבית יין אותו בנה משה במו ידיו. זה מין מועדון או פאב בו התכנסנו לפגישה עם הזוג זהר. החווה הוקמה ב1999, אז גם ניטע הכרם, במסגרת פרויקט דרך היין. זאת החווה השמינית שעלתה על הקרקע בעידוד ממשלתי. משה סיפר שמתוכננות לקום באזור כ30 חוות כאלה. ההתחלה הייתה קשה וכללה הגשת בג"צ, נושא שמשה לא מרבה לדבר עליו. הוא רצה לנטוע 40 דונם ונטע רק 20 דונם. בגלל הבעיות שהתעוררו. אחרי שנתיים וחצי של מאבקים משפטיים השופט קבע שמשה יכול להמשיך בדרך בה הוא התחיל.

בשנתו הראשונה של הכרם, הנטוע אף הוא על טרסות ביזנטיות עתיקות, ירד שלג באזור. השנה (2003) היה הבציר השני. בבציר ראשון נבצרו שני טון לדונם עם חמיצות מעולה ובומה 13. במקום זה לא תופס הכלל שכמות ענבים משפיעה על איכות. כאן יש גם כמות גבוהה וגם איכות, טוען משה. ב-2003 בגלל פגעי מזג האוויר היה רק טון ענבים לדונם עם צבע אדום יפה. 900 בקבוקי קברנה סוביניון ייצר שלומי צדוק ביקב בן חנה שבכפר רות עבור חוות שדה בוקר.

תנאי מזג האוויר מעולים במקום. קיימים יובש, קור, גובה טוב, שמש כל השנה ומשטר רוחות מדהים. אין קימחון. לא צריך לרסס נגד עובש ופטריות. החיסרון הגדול הוא שהמים יקרים ומייקרים את המוצר מאוד.

אנשים צמאים היינו. כבר שעה לפחות לא נכנסה טיפת יין לפינו וגרוננו ניחר.

משה זהר עזר לנו בעניין ולכוסיות נמזג יין הקברנה שלו. טעם מיוחד ופירותי עם איפיון מיוחד.

השבת התקרבה והגיע הזמן לשוב צפונה, אנו נמצאים עדיין הרחק בנגב באזורם של הביזנטים. ניראה שבתקופה קדומה שתו באזור יותר יין ממים ואף השתמשו בו לרפואה. הטיול המלמד והמרשים בעזרתם של אנשי מועדון "אשכול", נתן לנו טעם של עוד. עוד ביקורים בחוות בודדים נוספות בהם מגדלים כרמי ענבים מהם מייצרים יין נגבי מיוחד. מה שהדהים אותנו במשך היום היה הסיפורים על הבירוקרטיה הנוראית עליה סיפרו לנו שלושת החלוצים. קומץ חלוצים מתנדבים להפריח את השממה ולהשקיע מכספם ונשמתם במקום והם חייבים להלחם עם מוסדות ממשלתיים לצורך קבלת אישורים. לפעמים המאבקים דורשים הוצאות רבות עבור משפטים ובגצ"ים. לא ברור מדוע מערימים קשיים על אנשים, שאני חייב לקרוא להם "מלח הארץ", הרוצים ליישב בצורה חוקית את המדבר השומם אך בעל הפוטנציאל החקלאי הרב.

נשמח לעמוד לשירותכם בכל שאלה

צרו קשר ונשוב אליכם

שלח לחבר

הדפס

מחירון אירוח | מחירון קבוצות וספורים מאורגנים | צימרים בדרום | חופשה במתנה | יין במתנה | דף הבית
אטרקציות בדרום | צימרים לדתיים | טעימות יין | חווה אקולוגית | מאמרים | צימרים בנגב | חוות בודדים
תיירות אקולוגית | טיולים בדרום | חנות | לינה בנגב | שאלות ותשובות | צור קשר

קידום אתרים - LoadSEO

קטום